

گزارش

 توسعه آبخیزداری با سرمایه‌گذاری خیرین
در استان هرمزگان

دفتر استانی انجمن آبخیزداری ایران - استان هرمزگان

مقدمه

از قدیم خیرین در این استان به ساخت مدرسه، مسجد و برکه‌ها تمایل داشته‌اند. با توجه به فعالیت‌های انجام شده آبخیزداری و بسترهای موجود و زیر بنایی بودن کار و لازمه بهره‌گیری از ظرفیت نزولات آسمانی بحث مشارکت خیرین، در اجرای طرح‌های آبخیزداری در سطح استان توسعه پیدا کرد و خیرین در این زمینه اعلام آمادگی نمودند و با تلاش مضاعف و کمک‌های بی‌دریغشان نقش موثری در راستای کنترل و مهار سیلاب‌های فصلی و حفاظت منابع آب و خاک داشته‌اند.

با وجود توجه ویژه دولت به کنترل و مهار سیلاب‌ها و حفاظت منابع آب و خاک، میزان اعتبارات تخصیصی کافی نیست و از این رو با کمک خیرین می‌توانیم کمبودها را جبران کنیم و خیرین و جوامع محلی در این راستا همواره یار و یاور دولتمردان بوده‌اند و خدمات ارزشمند آنها در این راه برکسی پوشیده نیست.

رویکرد اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان هرمزگان در تحقق مدیریت جامع حوزه‌های آبخیز است، که در این راستا طرح‌های مشارکتی آبخیزداری با کمک خیرین و مشارکت مستقیم مردم، در اولویت اجرای فعالیت‌های آبخیزداری در سطح استان قرار دارد. بدون شک مدیریت عرصه وسیع منابع طبیعی و گستره حوزه‌های آبخیز استان از یکسو و ضرورت سرمایه‌گذاری و توسعه آبخیزداری در کلیه مناطق استان از سوی دیگر، ارتقا سطح مشارکت مردم در جهت حفظ، احیا و توسعه منابع آب، خاک و پوشش گیاهی را به امری اجتناب‌ناپذیر بدل نموده است.

بدون شک سرمایه‌گذاری خیرین در طرح‌های آبخیزداری، فصل جدیدی از فعالیت این بخش در کشور خواهد بود و این مهم گام موثری در تغییرنگاه از آبخیزداری دولتی به سمت آبخیزداری مردمی محسوب می‌گردد.

مشارکت مردم در طرح‌های آبخیزداری

گنجینه عظیم دانش بومی آبخیزداری در هرمزگان و وجود زمینه‌های مناسب مشارکت خیرین و سایر اقشار مردم در امور مشارکت در سطح استان، قابلیت‌های فراوانی را در این بخش، متناسب با نیاز مردم، ایجاد نموده است و جنبه‌های مختلف مشارکت جوامع محلی در توسعه آبخیزداری در مناطق مختلف غرب، شرق و جزایر استان مشهود است. تاکنون بیش از ۴۰۰۰ بند کوتاه آبخیزداری با مشارکت مستقیم مردم در منطقه بشاگرد و در سطح حوزه آبخیز جگین اجرا شده است. بالغ بر ۱۵۰۰ طرح آبخیزداری با اعطای تسهیلات بانکی در سطح استان توسط مردم در زمینه‌های مختلف آبخیزداری اعم از تراس‌بندی و بهره‌برداری از اراضی شیبدار، تقویت آب‌دهی چاه‌ها، چشمه‌ها و قنوات و ایمن‌سازی اراضی کشاورزی در مقابل سیل، سرمایه‌گذاری شده است. ۳۰۰ طرح آبخیزداری توسط مردم از محل اعتبارات بلاعوض خشکسالی به انجام رسیده است. ۸۸ پروژه آبخیزداری با مشارکت بسیج جوانان در سازندگی عملیاتی گردیده است. ۷۷ سازه آبخیزداری در قالب اردوهای جهادی دانش‌آموزان و دانشجویان اجرا شده است. ۱۱ طرح آبخیزداری با خودیاری ۱۵ تا ۱۰۰ درصد توسط خیرین استان به بهره‌برداری رسیده که ارزش ریالی سرمایه‌گذاری خیرین در طرح‌های آبخیزداری استان بالغ بر ۲۰ میلیارد ریال است. بعنوان نمونه در این زمینه می‌توان به طرح آبخیزداری روستای انجیره از توابع شهرستان بندرلنگه و طرح آبخیزداری رمچاه در جزیره قشم نام برد (جدول ۱ و ۲)

آبخیزداری با مشارکت خیرین در استان

اهمیت آب و استحصال باران در خطه هرمزگان از دیرباز مورد توجه مردم بوده است و افراد خیر سرمایه‌گذاری در این زمینه را پس از ساخت مسجد بعنوان یکی از پسندیده‌ترین امور خیریه، به آن می‌پردازند. وجود برکه‌های متعدد و فراوان در پیرامون مراکز جمعیتی و راه‌های ارتباطی استان که توسط خیرین ساخته و نگهداری می‌شوند گواه این امر است. امروزه با نهادینه شدن فعالیت آبخیزداری و آشنایی خوب مردم با اینگونه طرح‌ها از یک طرف و خشکسالی‌ها و بی‌آبی‌های مکرر از طرف دیگر، افراد خیر را به سوی احیا طبیعت سوق داده است که در استان هرمزگان با استفاده از مشارکت و سرمایه‌گذاری ۱۵ تا ۱۰۰ درصد در مجموع ۱۱ پروژه با ارزش سرمایه‌گذاری بالغ بر ۲۰ میلیارد ریال اجرا گردیده است که

جدول ۱- طرح ها و پروژه های آبخیزداری اجرا شده با مشارکت مردم، افراد خیر و جوامع محلی

ردیف	نوع مشارکت	محل اجرا	طرح/ پروژه	حجم/ تعداد عملیات	واحد	ملاحظات
۱	خودپاری افرادخیر	بندرلنگه، بستک و قشم، بندرعباس و سیریک	مهار و بهره برداری از سیلاب	۱۱	طرح	با ارزشی بالغ بر ۲۰ میلیارد ریال
۲	مشارکت مستقیم مردم و جوامع محلی	بشاگرد قشم	بند کوتاه (در بند و کش بند) بند خاکی و سرریز چشک	۳۰۰۰ ۵۵	دستگاه دستگاه	
		بندرعباس و حاجی آباد	تراس بندی و بهره برداری از اراضی شیب دار	۲۲۰۰	هکتار	
		بشاگرد، سیریک و حاجی آباد	پرورش آبزیان در منابع آبی استحصال طرح های آبخیزداری	۶	مورد	
۳	بسیج جوانان در سازندگی و اردوهای هجرت	سطح استان	سدها و بندهای سنگی ملاتی	۸۸	دستگاه	
۴	اردوهای جهادی دانش آموزی و دانشجویی	بشاگرد، میناب و رودان	سدها و بندهای سنگی ملاتی	۷۷	دستگاه	
۵	اعطای تسهیلات بانکی	بندرعباس، میناب، رودان و حاجی آباد	ایمن سازی اراضی زراعی در برابر سیل و تقویت منابع آب چاهها، چشمه ها و قنوات	۱۵۰۰	طرح	به ارزش ۳۰ میلیارد ریال
۶	اعتبارات بلاعوض خشکسالی	سطح استان		۳۰۰	طرح	سرمایه گذاری مردم از محل پرداخت خسارت

جدول ۲- اثرات و نتایج مشارکت افراد خیر و جوامع محلی در احیای حوزه های آبخیز استان هرمزگان

هکتار	۲۶۰۰	استحصال اراضی و ایجاد بستر مناسب کشت در پشت بندهای احداثی بشاگرد
تن در سال	۱۲	محصول سیر تولیدی در پشت بندهای احداثی بشاگرد
تن در سال	۳۰	محصول خرما تولیدی در پشت بندهای احداثی بشاگرد
تن در سال	۸	مرکبات و سایر محصولات باغی در پشت بندهای احداثی بشاگرد
تن در سال	۱۱۰۰۰	محصول نارنگی تولیدی در اراضی شیب دار تراس بندی شده منطقه سیاهو و میمند
مترمکعب	۲۰۰۰۰۰۰۰	حجم رسوبات مهار شده توسط بندهای کوتاه مردمی در سطح حوزه آبخیز سد جگین
مترمکعب در سال	۳۲۰۰۰۰۰۰	حجم آب استحصال شده توسط طرح های آبخیزداری با مشارکت جوامع محلی

جدول ۳- طرح‌های آبخیزداری با مشارکت خیرین در استان هرمزگان

ردیف	عنوان طرح	نوع سازه	تعداد سازه	شهرستان	درصد مشارکت خیرین	ارزش سرمایه‌گذاری (میلیون ریال)	توضیحات
۱	طرح آبخیزداری حوزه جناح ۱	سد خاکی	۱	بستک	۱۵	۱۵۰	
۲	طرح آبخیزداری حوزه جناح ۲	سد خاکی	۱	بستک	۱۰۰	۳۰۰۰	
۳	طرح آبخیزداری حوزه جناح ۴	سد خاکی	۱	بستک	۴۰	۱۳۰۰	
۴	طرح آبخیزداری حوزه جناح ۵	سد خاکی	۱	بستک	۵۰	۱۵۰۰	
۵	طرح آبخیزداری حوزه انجیره	سد خاکی	۱	بندرلنگه	۱۰۰	۹۵۰۰	سد زمزم
۶	طرح آبخیزداری حوزه روستای ۱۵۰۰رمچاه ۱	سد خاکی	۱	قشم*	۱۰۰	۱۰۰۰	
۷	طرح آبخیزداری حوزه روستای رمچاه ۲	سد خاکی	۱	قشم*	۱۰۰	۱۵۰۰	
۸	طرح آبخیزداری حوزه لاور شیخ	سد خاکی	۵	بستک	۱۰۰	۱۶۵۰	
۹	طرح آبخیزداری حوزه کوه بدو	سدسنگی ملاتی و بند خاکی	۲	بندرلنگه	۱۰۰	۲۷۰	
۱۰	طرح آبخیزداری حوزه گزیر	پخش سیلاب و تغذیه مصنوعی چاه	۱	بندرلنگه	۱۰۰	۶۰۰	
۱۱	طرح آبخیزداری حوزه هنگویه	پخش سیلاب	۱	بستک	۴۰	۴۰۰	
	جمع کل		۱۵			۲۰۳۳۰	

جدول ۴- پروژه‌های در دست اجرا توسط خیرین استان هرمزگان

ردیف	عنوان طرح	تعداد سازه	شهرستان	درصد مشارکت خیر	ارزش سرمایه‌گذاری (میلیون ریال)	توضیحات
۱	طرح آبخیزداری حوزه بن کوه	۱	بندر لنگه	۱۰۰	۲۵۰۰	بند خاکی با سرریز جانبی
۲	طرح آبخیزداری حوزه دوستکوه	۱	قشم	۱۰۰	۵۰۰۰	
	جمع کل	۲			۷۵۰۰	

جدول ۵- پروژه‌های آماده اجرا توسط خیرین استان هرمزگان

ردیف	عنوان طرح	تعداد سازه	شهرستان	درصد مشارکت خیر	ارزش سرمایه‌گذاری (میلیون ریال)	توضیحات
۱	طرح آبخیزداری حوزه سیریک	۱	سیریک	۱۰۰	۱۷۰۰	
۲	طرح آبخیزداری حوزه پشته مولا حوزه دشت تازیان	۱	بندرعباس	۵۰	۱۰۰۰	
	جمع کل	۲			۲۷۰۰	

شکل ۱- سد خاکی روستای انجیره بندرلنگه با مشارکت فرد خیر

شکل ۲- بخش و بهره‌برداری از سیلاب و تغذیه چاه دشت گزی

می‌باشد. در جداول ذیل ویژگی‌های طرح‌های آبخیزداری با مشارکت خیرین ارائه گردیده است (جداول ۳ تا ۵ و اشکال ۱ و ۲).

با اجرای این پروژه‌ها سالیانه بیش از ۱۲ میلیون مترمکعب رواناب استحصال می‌گردد. همچنین دو طرح آبخیزداری نیز با مشارکت خیرین استان با ارزش ریالی ۷۵۰۰ میلیون ریال در دست اجرا